

Konferenssi kuulumisten välittäjinä

PEKKA JOKINEN, MICHAEL KULL, TOIVO MUILU, NORA SCHUURMAN, MAARIT SIRENI
JA HILKKA VIHINEN

Pohjoismaisten maaseutututkijoiden vuoropuhelu käynnistyi Ruotsissa

Ensimmäinen pohjoismainen maaseutututkimuksen konferenssi järjestettiin Ruotsissa 3.–5.5.2010. Konferenssia isännöi Ruotsin maatalousyliopisto SLU. Paikaksi oli valittu Tammsvikin konferenssikeskus Mälarenin rannalla lähellä Uppsalaa, Tukholmaa ja lentokenttää, mutta kuitenkin keskellä maaseutua. Paikka tarjosi erinomaiset puitteet tiiviiseen kolmen päivän työskentelyyn ja keskinäiseen verkostoitumiseen. Konferenssi kokosi yhteen noin 140 maaseutututkijaa kaikista Pohjoismaista. Suomesta oli lähes 30 osallistujaa. Tämän jatkossa joka toinen vuosi järjestettävän monitieteisen konferenssin tarkoituksena on tiivistää pohjoismaisten maaseutututkijoiden välistä keskustelua ja tarjota erityisesti nuorille tutkijoille mahdollisuus esitellä tutkimustyötään.

Konferenssi pidetään vuorotellen eri pohjoismaissa, seuraavan kerran vuonna 2012 Suomessa.

Konferenssin teemana oli *Nordic Rural Future: pressures and possibilities*, jota tarkasteltiin kolmen alaotsikon alla: *New understandings and use of nature and landscapes*, *Flows of people, ideas and images* ja *Politics and policy*. Seuraavassa muutamia välähdyksiä päivien annista ja tunnelmista.

Vierastyövoiman käytön monet kasvot

Konferenssin pääpuhujana oli emeritusprofessori Ottar Brox Norjasta. Vuonna 1932 syntynyt Brox on ollut yksi vaikutusvaltaisimmista pohjoismaalaisista tutkijoista, joka on kehystänyt yhteiskuntakritiikkinsä maaseudusta käsin. Toimittuaan välillä käytännön poliitikkona Brox on viime vuosina palannut tutkimuksen pariin – tosin aiheilla, joissa on vahva poliittinen lataus. Tammsvikissa Brox puhui vierastyövoiman lisääntyneestä käytöstä Euroopan maataloudessa ja tämän ilmiön tahattomista seurauksista.

Broxin analyysin mukaan Pohjoismaissa on vuosikymmenien ajan panostettu siihen, että päästäisiin eroon vanhasta, heikosti palkatusta yhteiskunnallisesta alaluokasta. Nyt kuitenkin on päädytty tilanteeseen, jossa luodaan perustaa uudelle alaluokalle. Se koostuu osin heikko-onnistemista natiiveista, mutta etenkin etnisten vähemmistöjen edustajista. Samalla palautetaan rakenteellinen epätasa-arvo yhteiskuntaan huolimatta siitä, että nimenomaan tasa-arvon ja hyvinvoinnin, ei taloudellisen kasvun ja hyvinvoinnin, välillä on osoitettavissa korrelaatiota. Taloudellisella kasvulla perustellaan sitä, että kannattaa maksaa heikompa palkkaa, kun halpaa vierastyövoimaa on tarjolla.

Brox esittää myös näyttöä siitä, ettei halvalla vierastyövoimalla ratkaista tiettyjen alojen työvoimapulaa, koska suuri vierastyöläisten määrä voi vähentää alan kiinnostavuutta. Espanjan Andalusiassa ”Muovialtameri” (Mar de Plastico) on esimerkki siitä, miten maa- ja puutarhatalouden laittomasta, halvasta työvoimasta muodostuu köyhän maailman erillisalueita rikkaan, teollistuneen maailman sisälle. Halpojen tomaattien ja parsojen kylkiäisinä saamme kärjistyvää yhteiskunnallista epätasa-arvoa ja kiristyvää jännitystä.

Broxin mukaan ilmiöön ei edes haeta poliittista ratkaisua. Syynä on se, että sekä oikeisto että vasemisto kautta Euroopan on kiinnostuneempi siitä, miten yksittäinen vierastyöläinen voi tällä halpatyöllä parantaa asemaansa, kuin siitä kollektiivisesta myönteisestä vaikutuksesta, mikä esimerkiksi marokkolaisen tomaatin maahantuonnin sallimisella olisi Marokon kansantaloudelle ja koko maailmantaloudelle. Laiton vierastyöläinen Espanjassa luo Eurooppaan marokkolaisen työvoiman hintatason, mikä estää tehokkaasti Marokkoa kilpailemasta maailmanmarkkinoilla ja kehittämästä taloutta Marokossa. Kun eräät talouden sektorit, kuten maa- ja puutarhatalous Euroopassa, eivät sopeudu muuttuviin olosuhteisiin, joutuvat muut taloudelliset toimijat, kuten yksittäiset työntekijät selviytyäkseen sopeutumaan hintaan mihin hyvänsä. Argumentti, jota Brox puheessaan edusti, on epämurkka: puhuja joutuu Ernest Goffmanin käsitteillä esittämään itsensä (presentation of Self) epäisänmaallisessa (ei välitä tulevatko kotimaiset marjat poimittua) ja elämänsä parantamaan pyrkivää yksilöä syrjivässä valossa.

Broxin puhe oli virkistävää kuultavaa ajankohtaisesta aiheesta. Milloin viimeksi joku on sanonut julkisesti, ettei epätasa-arvoa tarvitse hyväksyä? Avoimeksi jäi kuitenkin kysymys, minkä muodon pohjoismainen maatalous voi tässä ajassa ottaa, mikäli se ei käytäisi vierastyövoimaa. Broxin argumentaatiota olisi myös terävöittänyt se, jos hän olisi tehnyt esityksensä selemmän eron Etelä- ja Pohjois-Euroopan maatalouden vierastyövoiman ilmiöiden välille. Esimerkiksi Charalambos Kasimis on tuotannossaan osoittanut, ettei maatalouden vierastyövoima pohjoisessa Euroopassa rakennu lainkaan samalla tavoin laittomalle maahanmuutolle kuin etelässä, vaikka muuta väärinkäyttöä voi esiintyäkin. Toivottavasti

emeritusprofessorin perintö lankesi pohjoismaisessa kokouksessa hedelmälliseen maaperään, jotta voimme jatkossa odottaa tiukkaa analyysiä ja pontevampaa vierastyövoimapolitiikkaa.

Maaseutualueiden muutosten jäljet

Professori Johs. Nørregaard Frandsenin (University of Southern Denmark) esitys *Places and spaces between urbanity, network society and traditional rural areas* oli sekä matka menneisyyteen (matkustusta ”unohdetulla ja katoavalla Linnunradalla”) että kriittinen, mutta huumorilla höystetty, tutkiskelu maaseutualueiden muutoksesta ja niiden asemasta suhteessa kaupunkitoiloihin. Hän kuvasi elävästi sitä, miten paikka vaikuttaa mentaaliseen ja fyysiseen olemukseemme, ja miten syvälle sen leima käy tapaamme olla todellisuudessa. Frandsenin esitelmä kosketti monen kuulijan tunteita nostaessaan pintaan lapsuusmuistoja. Vaikka hän poimi esimerkinsä lähinnä Tanskasta, kuulijat pystyivät kuuntelemaan ja tulkitsemaan hänen puheitaan kukin omasta kontekstistaan käsin kansallisuudesta riippumatta. Frandsenin esitelmä oli selkeästi yksi konferenssin kohokohdista.

Maaseutupolitiikan tulevaisuus CAP:ssa

Professori John Bryden (Norwegian Agricultural Economics Research Institute), joka on yksi kriittisen maaseutupolitiikan avaintutkija ja kommentaattori sekä EU:ssa että sen ulkopuolella, tarkasteli esitelmässään retrospektiivisesti EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa (CAP), maaseudun kehityksen tulevaisuuden näkymiä CAP:ssa sekä antoi selkeästi suosituksia, mihin suuntaan pitäisi edetä. Brydenin mielestä maaseutupolitiikka tapahtuu nimenomaan maatalouden maaseutupolitiikan kautta.

Brydenin mukaan politiikan nykyiset painopisteet ja käytännöt johtavat territoriaalisen sisäisen yhtenäisyyden vähenemiseen. Kautta Euroopan voidaan todistaa politiikkatoimeenpanon tehottomuutta, joka on tulosta hyvin monimutkaisista hallinnollisista käytännöistä hakemisvaiheesta lopullisiin rahoituspäätöksiin, mikä johtaa hakijoiden väsähtämiseen. Bryden muistutti, että politiikan heikkoa koordinaatiota

oli rajusti kritisoitu jo komissaari Sameckin 1 raportissa (2009). Maaseudun toimijat ovat kohdanneet liian monia toiminnan alueita, jotka eivät täytä Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston ehtoja tai aluekehitysrahaston tavoitteita. Siirtymistä CAP:n toisen pilarin toimintalinjoille 3 (maaseutualueiden asukkaiden elämänlaadun parantaminen ja maaseudun elinkeinoelämän monipuolistamiseen kannustaminen) ja 4 (Leader) ja/tai rakennerahaston viitekehukseen pitäisi siis vakavasti harkita.

Vaikka DG Agrissa on erilaisia näkemyksiä maaseutupolitiikan kehittämisestä, yleinen pyrkimys näyttää olevan ”säilyttää vallitseva tilanne”. Brydenin mukaan historiallisista maksuperiaatteista tulee kuitenkin päästä eroon tekemällä tilaa rationaalisimmille maksukriteereille. Lisäksi toimintalinjat 1 (maa- ja metsätalouden kilpailukyyn parantaminen) ja 2 (ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen) tulisi integroida ensimmäiseen pilariin, maatalouden yleisiin markkinajärjestelyihin ja suoriin tukiin.

Maaseudun kehittämistä ajatellen tarvitaan enemmän tilaa paikallisille ratkaisuille, jotka puolestaan edellyttävät luottamusta. Poliitikkojen ja aloitteen tekijöiden tulisi enemmän luottaa paikallisiin ratkaisuihin mitä tulee maaseudun kehityshaasteisiin ja -mahdollisuuksiin. Tämä edellyttää politiikan rakenteiden hajaannuttamista ja vapauttamista. Brydenin mukaan tällainen muutos politiikkarakenteissa on välttämätöntä, koska politiikkatoimet ja niiden tulokset vaihtelevat hyvin paljon alueittain. Bryden argumentoi siis voimakkaasti paremman aluepolitiikan koordinaation puolesta ja kehoitti siirtymään territoriaalisempaan maaseutukehitykseen, joka sisältää maatalouden, mutta nykyistä paremmin jäsennehtynä ja alueelliset näkökohdat huomioon ottaen.

Työryhmissä keskusteltua

Yleisesitelmien ohella konferenssiohjelmaan sisältyi yhteensä 14 työryhmää. Osassa ryhmiä ohjelmaa riitti läpi päivien, toiset taas kokoontuivat lyhyemmin.

Yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen ryhmässä *The Rural and the Beast* pyrittiin jäsentämään maaseudun ja eläinkäytöksen monitahoisia yhteyksiä.

1 Komissaari Sameckin komissiokauden yhteenvetopaperissa puhutaan aluepolitiikan tulevaisuuden suuntaviivoista. Paperissa pyritään myös antamaan eväitä politiikan tulosten parantamiseen ja byrokratian yksinkertaistamiseen.

Tavoitteena oli saada esille sekä teoreettisia keskusteluja että empiriaan perustuvia konkreettisia tapaustarkasteluja maaseudun ihminen–eläin-suhteista. Tavoitte toteutuikin lupaavasti kahdeksan paperin ja noin 20 osanottajan voimin. Ryhmässä esitetyistä papereista kolme käsitteli petokysymystä (Outi Moilanen, Marcus Ednarsson, Annelie Sjölander-Lindqvist ym.), kolme kehitti ihminen–eläin-suhteen kulttuurista jäsennyttä (Karl Benediktsson, Jacob Bull, Knut Fageraas) lisäksi kahdessa paperissa tarkasteltiin hevosten (Nora Schuurman) ja tuotantoeläinten (Pekka Jokinen ym.) paikkaa maaseudulla ja laajemmin yhteiskunnassa. Kaikkiaan ryhmässä käytiin vilkkaita keskusteluja ja aihealueen pohjoismaista lupaavuutta osoittaa myös se, että aktiivisen jatkotyön tavoitteeksi sovittiin papereiden kehittäminen aikakauskirjan teemanumeroksi.

Maaseudun palveluja käsittelevässä työryhmässä *Rural Service Provision and Local Care Regimes* kuultiin esityksiä hyvinvointipalvelujen tilasta ja tulevaisuudesta eri maissa. Kuudesta paperista kahdessa tarkasteltiin vanhusten hoivapalveluja (Ildiko Asztalos-Morell, Cecilia Bygdell), yhdessä lastenhoitopalveluja (Maarit Sireni), kahdessa pohdittiin palvelutarjonnan uudenlaisia malleja (Päivi Turunen, Marika Marusz, Franziska Wittenberg) ja yhdessä esiteltiin hyvinvointipalveluyrittäjyyttä (Pia Heike Johansen). Työryhmässä nähtiin, että Suomessa kohdatut haasteet hyvinvointipalvelujen säilyttämisessä maaseudulla ovat tuttuja myös muissa Pohjoismaissa. Toisaalta työryhmässä todettiin, että Pohjoismaiden välillä on myös paljon eroja. Tapaustutkimusten lisäksi tarvittaisiin vertailevaa tutkimusta näistä tärkeistä kysymyksistä.

Nordic Politics of the Rural -ryhmässä pidettiin viisi sessiota, joiden teemoina olivat sektoreiden väliset lähestymistavat maaseutupolitiikassa, maaseudun ”eloonjääminen” (kaksi sessiota), paikalliset esimerkit ja kansainväliset vertailut maaseudun kehittämisessä. Ryhmässä pidettiin 12 alustusta ja ne olivat onnistunut yhdistelmä kokeneiden tutkijoiden ja jatko-opiskelijoiden tutkimusten esittelyjä. Valtaosa esitelmistä perustui meneillään oleviin tutkimushankkeisiin ja niistä voi lähivuosina odottaa useita kiinnostavia julkaisuja ja väitöskirjoja.

Jatkuu viereisellä sivulla

MAANTIETEEN PÄIVÄT

Joensuussa 29.–30.10.2010

Teema: Vuoropuhelu maantieteessä
<http://www.uef.fi/geohistoria/konferenssit/maantieteenpaivat>

MUA-FOORUMI

järjestetään myöhemmin syksyllä ajankohtaisesta aiheesta; asiasta ilmoitetaan jäsenille sähköpostilla sekä yhdistyksen nettisivuilla.

KAUPUNKITUTKIMUKSEN PÄIVÄT 2011

järjestetään 5.–6.5.2011 Tampereella. Järjestämisestä vastaa Alue- ja ympäristötutkimuksen seura Yhdyskuntasuunnittelun seura ry:n (YSS) avustamana. Päiviä edeltää YSS:n 4.5. järjestämä kaupunkitutkimusseminaari Helsingissä Tieteiden talolla.

NORDIC GEOGRAPHERS MEETING 2011

Roskilden yliopistossa 24.–27.5.
 Lisätietoja <http://ruconf.ruc.dk/index.php/ngm/ngm2011/index>.
 Sessioehdotusten DL 15.9.

ESRS:N KONGRESSI 2011

Euroopan maaseutusosiologian järjestön ESRS:n kongressi *Diversity and Inequality in Rural Europe* järjestetään 22.–25.8.2011 Kreetalla, Haniassa (Mediterranean Agronomic Institute of Chania, Crete (<http://www.maich.gr>). Tärkeät päivämäärät, työryhmät jne. tulevat kongressin nettisivuille; seuraa sivuja.

OLETKO JÄRJESTÄMÄSSÄ TAPAHTUMAA?

Toimita tiedot tulevista tapahtumista toimittussihteerille (eila.alho@makaronipora.fi).

Jatkuu sivulta 80:

Maaseutututkimuksen kansainvälistymisestä kertovat yksittäisten projektien rinnalle nousseet eri maiden tapaustutkimuksiin pohjautuvat vertailut. Mieleen jäivät esimerkiksi John Brydenin johtamassa viimeisessä sessiossa pidetyt Lars Larssonin ja Fulvio Rizzon kansainväliset LEADER-vertailututkimukset, jotka synnyttivät varsin vilkkaan keskustelun.

Kaiken kaikkiaan ensimmäinen pohjoismainen maaseutukonferenssi oli hyvin onnistunut. Tapahtuma tarjosi vapautuneen ilmapiirin senioritutkijoiden ja nuorten tutkijoiden väliselle vuorovaikutukselle ja tuottaa jatkossa varmasti monenlaista yhteistyötä yli pohjoismaisten rajojen. Siksi on monta hyvää syytä odottaa seuraavaa, Suomen isännöimää konferenssia vuonna 2012.

3.-5.5.2010 järjestetyn *Nordic Rural Futures: pressures and possibilities* -konferenssin työryhmien abstrakteista on koottu pdf-julkaisu, joka on luettavissa osoitteessa:
http://www.sol.slu.se/nrf/book_of_abstracts.pdf

